

Zonder 'Auschwitz' geen Rechten van de Mens. Eerst de zeeën leegvissen, dan pas overgaan op duurzame vangst. Willen we het financiële systeem écht veranderen, dan moet het eerst totaal instorten. Zo is de mens – we veranderen pas als het te laat is. Of toch niet? Voor het eerst in de menselijke geschiedenis weten we vrij precies wat er mondiaal gezien op ons afkomt. Maar kunnen we daar ook naar handelen?

Geen vernieuwing

➔ Rechtswetenschapper **Paul Cliteur**:

'De menselijke natuur verandert niet'

voor

"Het is waar: eerst moeten er rampen gebeuren, dan pas komen mensen in actie. Als het kalf verdrinken is, dempt men de put. Pim Fortuyn en Theo van Gogh werden vermoord – toen pas ging de overheid Geert Wilders serieus beveiligen", zegt Paul Cliteur.

Paul Cliteur is (57) hoogleraar rechtswetenschap in Leiden, en auteur van *Dirk Verhofstadt in gesprek met Paul Cliteur* (Houtekiet, 2012) en *Het monotheïstisch dilemma* (De Arbeiderspers, 2010).

Blijkbaar was 'Auschwitz' nodig voor het besef dat er voor de hele wereldgemeenschap bepaalde mensenrechten moeten worden erkend. Ons voorstellingsvermogen is maar beperkt.

De menselijke natuur blijkt door de eeuwen heen onveranderlijk. Mensen hebben hun traditionele ondeugden: we blijven na-ijverig en hebzuchtig en zullen elkaar af en toe bedonderen. Kortzichtigheid en gerichtheid op eigen belang zullen blijven bestaan. Het zou prachtig zijn als het anders was, maar ik geloof er niet in dat we met z'n allen naar een hoger zelfbewustzijn groeien. Sterker nog, de mens kan ook afzakken als de omstandigheden verslechteren.

We kunnen met z'n allen wel verder komen door de instituties. Die zijn beter geworden. De hedendaagse democratische rechtsstaat en de nadruk op het geluk en het welvaren van het individu zijn beter ontwikkeld in vergelijking met de staattypen van duizend jaar geleden.

Maar een groot probleem is de onverwachte opkomst van het religieuze fundamentalisme. In 1948 dachten we met de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens een lijst met waarden voor de hele wereldgemeen-

schap te hebben. Nu zitten we in een enorm waardenconflict, over godslastering, bijvoorbeeld. Een Youtube-filmpje van een koptische christen in Amerika leidt tot de moord op de Amerikaanse ambassadeur in Libië. Het is dus niet meer voldoende om tolerantie in eigen land te prediken. Er moet een mondiaal ethos komen, een moraal die niet op godsdienst is gebaseerd, want godsdiensten verdelen de mensheid, en wat godsdienstige principes zijn, is niet altijd duidelijk. Als de heilige boeken als heilig en onaantastbaar worden beschouwd, is daar geen verweer tegen mogelijk. Als er iets in staat als: 'straf de ongelovige rücksichtslos', kun je daar het gebod van de naastenliefde wel tegenover stellen, maar dat compenseert niet. Allebei kan!

Het gevecht van het meisje Malala om naar school te mogen gaan, is niet alleen meer een Pakistaanse aangelegenheid, maar een mondiale kwestie. We moeten van ons hek afkomen en de belangrijke waarden in het leven verdedigen. Als we vanuit een verkeerd begrepen tolerantie redeneren dat bijvoorbeeld de Pakistani zelf mogen uitmaken of de meisjes naar school mogen, dan pakt het verkeerd uit voor de wereld." ●

zonder rampspoed

→ Communicatiestrateg **Huib ter Haar**:

'We ruilen vooruitgangsgeloof in voor circulair geloof'

tegen

"Door de economische, morele en klimatologische crisis staan alle seinen op oranje. Er moet iets gebeuren. Maar de omslag hoeft niet meer te komen van de politiek – meer regels leiden niet tot ander gedrag. De omslag komt van de mensen zelf", aldus Huib ter Haar.

Het besef dat het anders moet, groeit. We ontwikkelen een nieuwe zienoriëntatie waarbij we ons als deel van een groter geheel richten op wat continuïteit brengt. Neem de zelforganisatie van burgers bij de energievoorziening: er zijn al tweehonderd energiecoöperaties. Ik ben nu lid van het Broodfonds Nijmegen – daar zijn er al twintig van in Nederland. Dat zijn kringen van 25 tot 50 ondernemers die elkaar een contract aanbieden op basis van schenkingsrecht. Je legt elke maand een bedrag in en als je ziek bent, krijg je een bedrag uitgekeerd, een schenking, gedurende maximaal twee jaar. Dat is een interessante formule, want als niemand er gebruik van maakt, krijg je aan het eind van het jaar je inleg terug. Dat is solidariteit van onderaf. Zo voorkom je dure tussenlagen in de verzekeringen."

Neurowetenschappers hebben ontdekt dat het 'zelf' niet bestaat, het is een construct. We zijn onderdeel van een weefsel, een bewegend geheel en allemaal afhankelijk van elkaar. Gisteren las ik dat jongeren veel minder hechten aan bezit, gemakkelijker bijvoorbeeld een auto delen. Het delen

zal de plaats innemen van het bezitten. Ik denk dat het vooruitgangsgeloof wordt ingeruild voor een circulair geloof. Die mentaliteitsverandering heeft grote gevolgen. Ik heb een huis gekocht met een mooie grote tuin. Die tuin moet ik mooier maken en doorgeven aan wie na ons komt. Dat vind ik een voorbeeld van circulair geloof. Als je je onderdeel voelt van een groter geheel, hoef je niet meer bang te zijn voor verlies.

Ik ben hoopvol gestemd omdat ik zie dat wat onveranderlijk lijkt, uiteindelijk toch in beweging komt. Toen vijf jaar geleden de discussie over de islam en geweld tegen homoseksuelen opkwam, heb ik topsporters geportretteerd en zo rolmodellen laten zien. Nu komt de KNVB met een acceptatieplan voor homoseksuelen onder het motto: voetbal is voor iedereen, niet alleen voor witte heteromannen. Dat is een grote wending. Zo'n zelfde transitie gaat zich voltrekken op terreinen als werk, sociale zekerheid, zorg, scholing, energie en woningbouw." ●

Huib ter Haar (51) is theoloog, communicatiestrateg, auteur van *Gelijkspel*. Portretten van homo-topporters, en drie maanden geleden begonnen met een nieuw bedrijf: Zin in communicatie.

WILLIAM MOORE